

- Dossier 10.1: Globalisering en de behoefte aan versterking van de nationale identiteit

(hoofdstuk 10, Mth)

In het begin van de eenentwintigste eeuw bleek dat een groeiende groep Nederlanders behoefte had aan een duidelijke omschrijving van wat de ‘Nederlandse identiteit’ inhield. Dat uitte zich onder meer in een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), de verkiezing van de grootste Nederlander aller tijden, de oprichting van een nationaal museum, en de instelling van een geschiedenis canon (<http://entoen.nu/>). Deze tendens staat echter niet op zichzelf. Ook in landen om ons heen zien we canons ontstaan, nationale musea, vergelijkbare verkiezingen. De invloed van globalisering, die zich onder meer uit in een snelle opeenvolging van wereldwijde financiële crises en in een stroom vluchtelingen en asielzoekers, heeft daar alles mee te maken. De positie van de nationale staat in de wereld verandert, de regering moet bijvoorbeeld steeds meer rekening houden met Europese regelgeving, en kan niet meer als vroeger een grootscheepse verzorgingsstaat kan handhaven. Thomas Friedman zei het zo: globalisering bevordert economische groei maar holt de politiek uit (zie De Rooy p. 281). Bedrijven staan steeds sterker onder internationale druk; de macht van de vakbonden neemt af. Dat zorgt voor onzekerheid en vergroot de behoefte om vast te houden wat bekend en vertrouwd is.

Het proces van globalisering is door een aantal historici benoemd en beschreven, zie hieronder de literatuur van Anton Schuurman en Gijsbert Oonk. Schuurman (2001) geeft een overzicht van de belangrijke literatuur; zijn stuk uit 2007 betreft daar expliciet de gevolgen voor de ruimtelijke dimensie bij. Essentieel daarin is dat historici geneigd zijn om nog teveel de geschiedenis vanuit de nationale staat te beschrijven, terwijl de nationale staat eigenlijk een constructie is die pas in de negentiende eeuw opkwam en toen een bloeiperiode heeft gekend (zie ook de stukken van Maier en Pomeranz). In de loop van de twintigste eeuw moest de nationale staat echter weer aanzienlijk aan invloed inboeten. David Cannadine beschrijft in zijn hieronder genoemde boek hoe nationale identiteit eigenlijk altijd al een gekunstelde constructie is geweest. Oonk geeft ook een overzicht van een aantal werken op het gebied van globalisering. Zijn artikel toont bovenal aan hoe belangrijk het bewustwordingsproces bij globalisering is: mensen worden zich steeds bewuster van de veelvuldige, wereldwijde interconnecties. Dit vertaalt zich onder meer in een hybride cultuur, waarbij elementen van verschillende culturen zich vermengen tot een nieuw geheel.

Bewustwording van de vergaande wereldwijde invloeden roept ook reacties op. Het artikel van Schuurman uit 1999 laat een aardige vergelijking toe: in de negentiende eeuw, toen de

Nederlandse staat een nationalistische koers ging varen, zag je op regionaal niveau ook een bewustwording van de ‘eigen’, regionale identiteit, die zich onder meer uitte in het dragen van ‘typisch regionale’ klederdrachten (zie ook het boek van Ad de Jong). Dat was dus een gevolg van de natievorming. Voorheen bestonden die klederdrachten niet, althans niet in die gecultiveerde vorm. Een ander gevolg van natievorming was een toenemend religieuze fundamentalisme: in reactie op staatsvorming ging een reeks kerkgenootschappen op het platteland zichzelf bewuster profileren. De ‘bible belt’ is niet iets dat al eeuwenlang bestond, maar is pas ontstaan in de negentiende eeuw. Deze tegenbeweging op natievorming, en de latere vergelijkbare reactie op globalisering, wordt wel ‘glocalisering’ genoemd, een term van de Britse socioloog Ronald Robertson: een lokaal antwoord op globalisering.

De behoefte aan versterking van de nationale identiteit zoals dat nu plaatsvindt is ook glocalisering, net zoals het ontstaan van fundamentalistische moslim-groeperingen en het sterker wordende fundamentalisme in sommige kerken in de Verenigde Staten. De zoektocht naar de nationale identiteit wordt echter bemoeilijkt omdat ook Nederland in de loop van de tijd een hybride cultuur heeft gekregen. De Amerikaanse socioloog Frank Lechner schreef een boek dat expliciet de relatie onderzoekt tussen globalisering en de glocaliserende reactie in Nederland, die zich bij sommige groeperingen uit in het zich willen afsluiten van globaliserende tendenzen,

versterking van nationalisme, en xenofobie. Het boek van Lechner bevat ook een uitgebreide literatuurlijst. Zie ook het dossier ‘Wanneer is de globalisering begonnen?’ voor aanvullende literatuurtips.

Literatuur

- Cannadine, David, *The Undivided Past. History beyond our differences* (Londen 2013)
- Jong, Ad de, *De dirigenten van de herinnering. Musealisering en nationalisering van de volkscultuur in Nederland 1815-1940* (Nijmegen 2001)
- Lechner, Frank J., *The Netherlands. Globalization and National Identity* (New York 2006)
- Oonk, Gijsbert, ‘Het globaliseringsdebat met of zonder geschiedenis?’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 115 (2002), 78-92
- Maier, Charles, ‘Consigning the twentieth century to history: Alternative narratives for the Modern Era’, *American Historical Review* 105 (2000) 807-831
- Pomeranz, Kenneth, ‘Histories for a less national age’, *American Historical Review* 119 (2014) 1-22
- Robertson, Ronald, ‘Glocalization: time-space and homogeneity-heterogeneity’, in: Mike Featherstone, Scott Lash en Ronald Robertson (red.), *Global Modernities* (Londen 1995) 25-44
- Rooy, Piet de, *Ons stipje op de wereldkaart. De politieke cultuur van modern Nederland* (Amsterdam 2014), met name hoofdstuk 9.
- Schuurman, Anton, ‘Plattelandscultuur in de negentiende en vroeg twintigste eeuw : Modernisering en glocalisering : Een essay’, in: *Jaarboek van het Nederlands Openlucht Museum* (Arnhem 1999), 270-302
- Schuurman, Anton, ‘Globalisering en geschiedenis’, *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 27 (2001), 385-410
- Schuurman, Anton, ‘Globalisering, geschiedenis en ruimte’, *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 4:3 (2007), 15-35